

שפת הנהגה

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 125

וארא תש"ע

עניין זה בודאי נכתב בספר דברי הימים למלך מצרים, ועכשיו כשציווהו ה' ללכת לדבר אל פרעה שישלח את בני ישראל מארצו, אמר משה, "הן אני ערל שפתים" בגלל אותו מעשה שלקחתי את הגחלת לפי, ומאז החליט פרעה שאני אינני הגואל של עם ישראל, ואם כן ודאי שלא ישמע לי פרעה ואיך יאמין בשליחותי?

"בני מררי מחלי ומושי אלה משפחות הלוי" (ו יט)

הרב **מסעוד בן כלפאני** בספרו **"מסעוד לבית ה'"** מפרש פסוק זה על דרך הרמז: הרי אמרו חז"ל שייסורים ממרקים עוונותיו של אדם, ועוד אמרו חז"ל שאם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה.

ואם כן, רומז לנו הפסוק "בני מררי" – מה התוצאה של מרירות, של קושי, של יסורים, "מחלי" – מחילת עוונות, שייסורים ממרקים עוונותיו של אדם. "ומושי" – מתי סוף סוף יעזבו אותו היסורים, ימושו ממנו, "אלה משפחות הלוי" – שבת לוי הם לומדי תורת ה', ועל ידי לימוד התורה ימושו היסורים מהאדם.

"וימלא שבעת ימים" (ז כח)

פירש רש"י מנין שבעת ימים שלא שב היאור לקדמותו שהיתה המכה משמשת רביע חודש, ושלושה חלקים היה מעיד ומתרה בהם. וכן איתא במדרש רבה (ט יב) כל המכות שמשו שבעה ימים ולמדו כן מדם, דכתיב "וימלא שבעת ימים".

בחוברת **"עיון הפרשה"** שאלו: צריך ביאור, מהו "כל המכות שמשו שבעה ימים", הרי מכת דבר לא היתה אלא יום אחד בלבד, כדכתיב (טו, ה' ו') ויהי ממחרת וימת כל מקנה מצרים" וכן מכת חושך, מפורש שלא היתה אלא ששה ימים (להלן י כב וברש"י) ומכת בכורות לא היתה אלא רגע אחד, בחצות הלילה. נמצינו למדים שחלק מן המכות לא היו שבעה ימים?

והביאו שם את תשובת הגר"ח **קנייבסקי שליט"א**: מכת דבר נהגה שבעה ימים, שאם קנו עוד בהמה מהחוץ מתו מיד כל שבעה ימים. ומכת חושך התחילה מבעוד יום ומקצת היום ככולו, ומכת בכורות קברום שבעה ימים.

"לכן אמור לבני ישראל אני ה'" (ו ו)

כתב בספר **"אלף המגן"**: אב אחד מסר את הילד שלו למלמד שעסק במלאכתו באמונה, ובכל שבת כשהיה האב חוזר על הגמרא עם הילד היה מודיע למלמד אם מצא איזו מגרעת בלמודו. פעם אמר כי הילד לא ידע כלל את הפשט בגמרא, אבל המלמד אמר לו כי זהו דבר שאי אפשר באשר הילד הגיד לפניו הגמרא ביום ה' וביום ו' כמעט בעל פה גם בפני הרב, ויתעקשו שניהם עד שכמעט פרצה מריבה ביניהם לולא הרב שנתערב בדבר, ויאמר כי יבואו שניהם האב והמלמד ביחד עם הילד ויראה את מי הצדק. והילד אמר את הגמרא בעל פה גם בפני הרב, ויאמר הרב כי המלמד הוא מצוין כי הוא עושה מלאכת ה' באמונה באשר הילד בקי בעל פה, ומכל מקום בסכסוך הנוכחי הצדק עם האב כי המלמד שגה הפעם בכונת דברי רש"י וילך בדרך אחרת. וע"כ מחויב המלמד להוסיף שעה משלו בכד שלא לבטל תלמוד של השבוע ולחזור וללמוד עם הילד הגמרא בפשט הנכון. וכה אמר הקב"ה למשה, אתה אמרת למה הרעות, ולא ידעת "כי אני ה'". כי "בדין יש רחמים", והטעות הזה למדת "גם עם התלמידים עם בני ישראל, ועל כן הנך מחויב, כהמלמד ההוא לחזור וללמוד שנית עם התלמידים. ועתה לך אל תלמידך אל בני ישראל ולמד עמהם שנית עם הפשט האמיתי, לכן אמור לבני ישראל אני ד' כי בדין יש רחמים.

"ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים" (ו יב)

בספר **"פרדס פתחיה"** מפרש את סיום דבריו של משה רבינו "ואני ערל שפתים" ע"פ מה שמספר המדרש שבהיות משה ילד קטן, היה פרעה מחזיקו בחיקו מחבקו ומנשקו. ומשה נטל כתרו של פרעה ושמו על ראשו. אמרו לו החרטומים מתייראים אנו שלא יהיה זה אותו שאנו אומרים שעתידי ליטול מלכות ממך. מהם אומרים להורגו, מהם אומרים לשורפו. אמר להם יתרו, הנער הזה אין בו דעת אלא בחנו אותו, הביאו לפניו בקערה זהב וגחלת, אם יושיט ידו לזהב יש בו דעת והירגו אותו, ואם יושיט ידו לגחלת אין בו דעת ואין עליו משפט מוות. מיד הביאו לפניו ושלח ידו לקחת את הזהב, בא גבריאל ודחה את ידו ותפס את הגחלת. והכניס ידו עם הגחלת לתוך פיו ונכוותה לשונו ומזה נעשה כבד פה וכבד לשון.

”ויעשו כן החרטומים בלטיהם ויעלו הצפרדעים על ארץ מצרים” (ח ג)

שואל רבי יוסף איטינגא בספרו ”עדות ביוסף”, מה אכפת לי אם עלו הצפרדעים על ארץ מצרים או למקום אחר?

ומתרץ על פי מה שכתוב בילקוט שכמה שנים היתה מלחמה בין מלך מצרים למלך כוש, היכן עובר הגבול, ועל ידי מכת צפרדע ראו כולם עד היכן מגיע הגבול, שהרי הצפרדעים עלו בכל גבול מצרים. לכן כשעשו המכשפים את הצפרדעים רצו שהצפרדעים ילכו ויעלו על ארץ כוש, ולא על ארץ מצרים כדי להגדיל את ארצם, אך הקב”ה עשה שהצפרדעים יעלו רק בתוך ארץ מצרים.

”ויצעק משה אל ה'” (ח ח)

שואל החתם סופר בספרו ”תורת משה” מדוע כאן במכת צפרדע נאמר ”ויצעק משה” ואילו במכת ערוב נאמר ”ויעתר משה”? ומתרץ על פי מה שאמרו חז”ל במסכת סוכה למה נמשלו תפילתם של צדיקים לעֶתֶר, מה עתר מהפך את התבואה, אף תפילתם של צדיקים מהפכת מידת הדין לרחמים. והנה בצפרדע לא נהפך לרחמים גמורים, שהרי מתו הצפרדעים ברחובות וגרמו לריח נורא בכל ארץ מצרים, לכן נאמר ”ויצעק”. לעומת זאת בערוב, שהלכו להם החיות לגמרי כתיב ”ויעתר” מפני שתפילת משה הפכה את הענין למדת רחמים מוחלטת.

”עפר הארץ היה כנים” (ח יג)

חז”ל אומרים שבמצרים הגיעו ארבעה עשר סוגים של כנים. א. ירוקנין. ב. ירקובות. ג. קפויים. ד. קפוחות. ה. ספיפין. ו. יעלי מים. ז. נפכדרין. ח. יעלי שדות. ט. נמלה. י. אבי עצל. יא. אם כנים. יב. עכשיו. יג. יבין דחכיכי. יד. ביוקי בילי. (אלויה רבה פרק ז)

ובספר ”משגב לדך” אומר הרב דוד הכהן מגרובא שזה רמוז בפסוק שלפנינו, כי במלים ”עפר הארץ היה כנים” יש בדיוק 14 אותיות.

”ושמתי פדת בין עמי ובין עמך” (ח ט)

אומר בעל הטורים ששלוש פעמים מופיעה המלה פדות

בתנך. א. כאן. ב. ”פדות שלח לעמו”. ג. ”והרבה עמו פדות”. המילה פדות בפסוק שלנו כתובה בלי ו' והשתים האחרונות עם ו'.

ובספר קרבן העני מפרש רבי יעקב קטינא זצ”ל, בשם הגאון הקדוש מוהר”ש מבעלז זצ”ל, כי ג' גלויות יש. האחת הגלות של יהודים בין הגוים. השניה, גלות של יהודי בין יהודים. והשלישית, גלות של האדם אצל עצמו.

והנה הגלות של יהודי אצל גויים היא אמנם נוראה ואיומה, אך היא הרבה פחות קשה מאשר גלות של יהודי בין אחיו היהודים ולכן הגלות הראשונה כתובה בלי ו' להראות שהיא פחות קשה. הגלות השניה היא גלות של יהודי אצל יהודים והיא אמנם קשה וכואבת, אך הגלות הקשה ביותר היא הגלות של אדם אצל עצמו מחמת יצרו הרע ומידותיו הגרועות. הוא רוצה להתגבר ולא יכול, ועל זה אומר הפסוק ”והרבה עמו פדות”

”ועתה שלח העז את מקנך ואת כל אשר לך בשדה” (ט יט)

בחבורת עיון הפרשה הביאו קושיה: יש להבין, מה טעם לא התרה נמי משה, במכת דבר, שיכניסו כל אשר בשדות, כשם שהתרה כאן במכת ברד, דהלא מכת דבר נמי היתה רק על אותן שבשדות, כדכתיב (לעיל פסוק ג') ”במקנך אשר בשדה”, ופירש”י (במכת שחין לעיל פסוק י') ”וא”ת מאין היו להם בהמות, והלא כבר נאמר וימת כל מקנה מצרים, אלא לא נגזרה גזירה אלא על אותן שבשדות בלבד, שנאמר במקנך אשר בשדה, והירא את דבר ה' הניס את מקנהו אל הבתים, וכן שנויה במכילתא אצל ”ויקח שש מאות רכב בחור”, (והיינו דלא כדברי הרמב”ן שביאר דברי משה ”במקנך אשר בשדה”, שהתרה אותו בהווה, כי רוב המקנה בשדה, אבל היה הדבר גם במקנה אשר בבית, כמו שנאמר וימת כל מקנה מצרים, עכ”ל, מפורש בדבריו, דמכת דבר היתה על כל המקנה, ודלא כרש”י, ודבריו צע”ג מהמפורש במכילתא שהביא רש”י כדלעיל).

ומתרץ הגר”ח קנייבסקי שליט”א: במכת דבר היה לבטל הע”ז שלהם ולא היה ענין שיכניסו לבתים, אבל בברד כבר בטל הע”ז שלהן.

